

Ministerie van LNV, t.a.v. mw. A. Burger
Ministerie van VWS, t.a.v. dhr. P. Huijts

Onderwerp
Advisering Q-koorts

Geachte mevrouw Burger, geachte heer Huijts,

Datum

9 maart 2010

Ons kenmerk

168/210 RC/TO/evtb

Blad

1/4

Zoals ik in mijn brief van 17 februari aankondigde, heb ik op 5 maart een aanvullend deskundigenberaad belegd. Tijdens het beraad zijn door het Centraal Veterinair Instituut (CVI) en de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) de nu beschikbare gegevens uit de internationale wetenschappelijke literatuur en de door hen tot nu toe waargenomen effecten van vaccinatie bij kleine herkauwers gepresenteerd. Tevens zijn de eerste resultaten gepresenteerd van het onderzoek naar het verloop in de tijd van de temperatuur bij het composteren van mest.

Uit de wetenschappelijke literatuur is bekend dat bij een abortus van een geïnfecteerde kleine herkauwer, miljarden *C. burnetii* bacteriën in de omgeving vrij komen; bij een normale bevalling van een geïnfecteerde kleine herkauwer ligt de uitstoot aanzienlijk lager, in de range van miljoenen bacteriën.

Uit de beperkte gegevens van de veldstudie van de GD en het CVI en het literatuuronderzoek van het CVI is de voorlopige conclusie dat vaccinatie de kans op abortus bij geiten sterk terugdringt, en waarschijnlijk vrijwel geheel voorkomt. Tevens zijn er aanwijzingen dat er een aanzienlijke reductie plaatsvindt in de uitscheiding van *C. burnetii* door tijdig en volledig gevaccineerde dieren. Het in Nederland toegepaste vaccin is (nog) niet geregistreerd in Europa, maar heeft inmiddels wel een tijdelijke toelating in Frankrijk.

Ik wil nogmaals met nadruk vermelden dat er nog veel onduidelijk is over de vraag hoe de gradatie in kwantitatieve uitstoot van *C. burnetii* bacteriën door bedrijven met kleine herkauwers gerelateerd is aan de gradatie van het aantal humane ziektegevallen. De deskundigen verwachten dat vaccinatie (als maatregel om de uitstoot van *C. burnetii* te beperken) zal leiden tot een grote risicovermindering voor de verspreiding van bacteriën door afname van verwaaiing uit positieve bedrijven. Het is eveneens de verwachting dat het extra risico op humane infecties, dat gerelateerd is aan deze uitstoot, zal verminderen. Het is echter niet goed te voorspellen of en hoeveel mensen er nog ziek worden in 2010 en later door reeds eerder in het milieu terecht gekomen bacteriën.

Uw vragen uit de brief van 3 maart zijn besproken met de deskundigen. De antwoorden op uw vragen zal ik puntsgewijs beantwoorden.

Datum

9 maart 2010

Ons kenmerk

168/210 RC/TO/evtb

Blad

2/4

1. Hoe effectief is het vaccin in het voorkomen van infecties bij dieren?

De registratie-aanvraag voor het vaccin in Nederland is gericht op het effect van het vaccin op het terugdringen van abortus en het reduceren van de uitscheiding van *C. burnetii* in gevaccineerde kleine herkauwers. Er zijn daarnaast aanwijzingen dat het vaccin de kans op infectie met *C. burnetii* vermindert bij een meerderheid van de gevaccineerde dieren. Een exacte schatting van effectiviteit is **nu** nog **niet** mogelijk.

2. Hoe effectief is het vaccin in het voorkomen van abortussen bij dieren?

De deskundigen zijn van mening dat er voldoende aanwijzingen zijn dat het vaccin bij tijdig en volledig gevaccineerde kleine herkauwers, in aanzienlijke mate of vrijwel geheel, abortus zal voorkomen.

3. Hoe effectief is het vaccin bij het voorkomen van uitscheiding van *C. burnetii* bij abortus/partus?

Er bestaat een kleine kans dat er ondanks tijdige en volledige vaccinatie bij kleine herkauwers toch abortus optreedt, mogelijk als gevolg van andere oorzaken. Er zijn voldoende aanwijzingen dat in dergelijke situaties een zeer grote reductie plaatsvindt in de uitscheiding van *C. burnetii* ten opzichte van abortus bij geïnfecteerde, ongevaccineerde dieren. Een exacte schatting van de reductie is **nu** nog **niet** mogelijk.

4. Blijven er na vaccinatie substantiële risico's voor de volksgezondheid bestaan en zo ja, welke zijn dat?

Zoals al in de inleiding aangegeven zal vaccinatie als maatregel om de uitstoot van *C. burnetii* te beperken, leiden tot een risicovermindering voor de verspreiding van bacteriën door verwaaiing uit positieve bedrijven. Het is eveneens de verwachting dat het extra risico op humane infecties, dat gerelateerd is aan deze uitstoot, zal verminderen.

De deskundigen stellen vast dat er sprake is van een toegenomen aanwezigheid van infectieuze Q-koortsbacteriën in het milieu door grootschalige verspreiding vanuit positieve bedrijven in de afgelopen jaren. Het is niet te voorspellen wat daarvan de bijdrage aan de humane epidemie in 2010 en volgende jaren zal zijn. De deskundigen kunnen niet uitsluiten dat zich in 2010 en volgende jaren nieuwe humane besmettingen zullen voordoen als gevolg van het gecontamineerde milieu, andere (kleinere) bronnen en via andere (nog onbekende) transmissieroutes. Daarnaast blijven directe contacten met positieve dieren op de bedrijven een potentiële bron van besmetting voor de werknemers en bezoekers. Werknemers kunnen extra risico lopen op infectie als zij onbeschermd in het gecontamineerde milieu werkzaamheden verrichten.

De deskundigen zijn het er over eens dat er na vaccinatie dus substantiële risico's voor de volksgezondheid kunnen blijven bestaan. Een exacte schatting daarvan is **nu** nog **niet** mogelijk.

5. Wat betekenen die risico's voor de eventuele afbouw van maatregelen uit de 'Vervolgstrategie Q-koorts bestrijding'. Kunt u dit per maatregel aangeven?

In het door u meegezonden overzicht van maatregelen rubriceert u de maatregelen in drie groepen. Deze indeling zal ik eveneens hanteren bij mijn beantwoording. Het is niet de expertise van alle deskundigen om te kunnen adviseren over gedetailleerd uitgewerkte veterinaire bestrijdingsmaatregelen, zoals u die aan ons heeft voorgelegd. Daarom hebben voor de beoordeling van deze maatregelen primair de veterinaire deskundigen de antwoorden geformuleerd.

1. Bronbestrijding en voorkomen dat de bron groeit

Van de maatregelen die u benoemt onder groep 1 is het advies om bij melkgeiten- en melkschapenhouderijen met meer dan 50 dieren de tweewekelijkse tankmelkmonitoring tot 1 juni te handhaven. Na 1 juni kan de bemonstering terug worden gebracht naar de oorspronkelijke tweemaandelijke

Datum

9 maart 2010

Ons kenmerk

168/210 RC/TO/evtb

Blad

3/4

frequentie, mits de dieren vóór die tijd volledig gevaccineerd zijn. Alle deskundigen adviseren u de negatiefstatus pas te verlenen na een jaar lang negatieve tankmelk. Dit vanwege het feit dat tenminste één lammerseizoen nodig is om deze status te rechtvaardigen, gezien de verhoogde uitscheiding in de aflammerperiode en de daling in de maanden daarna. De meldplicht bij verdenking van Q-koorts (abortus) en de verplichte vaccinatie dienen gehandhaafd te blijven. Het fokverbod dient naar de mening van de veterinaire deskundigen alleen gehandhaafd te blijven voor de thans gespaarde vrouwelijke niet drachtige dieren op de tot 1 juni 2010 vastgestelde besmette bedrijven. Het aanvoerverbod kan per 1 juni vervallen wanneer er sprake is van tijdig en volledig gevaccineerde dieren afkomstig van negatieve bedrijven.

Het is de verwachting dat het vaccineren van dieren effect heeft op de uitstoot van *C. burnetii* uit positieve bedrijven. Hierbij gaan de deskundigen uit van gelijkblijvende bedrijfsvoering en bedrijfsgrootte. Gezien de vele onzekerheden adviseren alle deskundigen om het uitbreidingsverbod en het verbod op nieuwbouw voorlopig te handhaven, en dit over een jaar opnieuw te beoordelen. Van de aanvullende maatregelen op de besmet verklaarde bedrijven kan het ruimen van drachtige dieren worden opgeheven indien de voorgenomen vaccinatiestrategie voor 1 juni is uitgevoerd. De ruimingsmaatregel zien wij als een eenmalige noodmaatregel voor het lammerseizoen van 2009-2010. De bokken en rammen zijn geen bron van ziektegevallen bij de mens als gevolg van verwaaing en daarmee geen aanmerkelijk volksgezondheidsrisico. De deskundigen achten het daarom aan de sector om het risico te beoordelen onder welke condities deze dieren ingezet kunnen worden voor de fokkerij. Het afvoerverbod en de bestrijding van knaagdieren en vogels moeten gehandhaafd blijven.

De maatregelen voor de overige geiten- en schapenhouderijen, waaronder houderijen met een publieksfunctie, dienen gehandhaafd te blijven. Enkel het fokverbod kan na 1 juni worden opgeheven indien de dieren dan volledig zijn gevaccineerd. Uiteraard betreft de datum van 1 juni niet de dan recent geboren lammeren.

2. *Overdracht van dier naar mens*

De deskundigen zien nu geen aanleiding om de algemene publieksvoorlichting aan te passen.

Uit de voorlopige resultaten van mestonderzoek en op grond van studies in melk bestaan er aanwijzingen dat driekwart van de afgedekte opgeslagen mest binnen een maand geen infectieuze *C. burnetii* meer bevat. Opvallend daarbij is dat de buitenste laag waarschijnlijk al binnen enkele dagen geen levende *C. burnetii* meer bevat, vanwege de hoge composteringstemperaturen in de buitenste schil van de mest. In afwachting van definitieve onderzoeksresultaten adviseren de veterinaire deskundigen om de mestmaatregelen en de hygiënerichtlijnen voor melkgeiten- en melkschapenhouderijen te handhaven. Ook de maatregelen voor besmet verklaarde bedrijven dienen gehandhaafd te worden, evenals alle door u in het overzicht benoemde maatregelen voor overige geiten- en schapenhouderijen.

3. *In humane sector om de gevolgen van besmetting te beperken*

De maatregelen voor de humane sector blijven actueel, waarbij de gebieden waar niet eerder bedrijven tankmelkpositief werden bevonden extra aandacht verdienen.

Werkgevers hebben conform de arbowetgeving de verplichting om het risico op blootstelling en in het verlengde eventuele gezondheidsschade van werknemers te voorkomen. Van belang is dat vaste werknemers en tijdelijke krachten vooraf op de hoogte zijn van de mogelijk besmette omgeving waarin zij gaan werken

Datum

9 maart 2010

Ons kenmerk

168/210 RC/TO/evtb

Blad

4/4

en weten hoe veilig en gezond te werken. Het opstellen van een landelijke richtlijn Q-koorts door arbodeskundigen voor het veilig werken in een besmette omgeving is noodzakelijk.

6. Kan de stip en/of de 5-km zone van de vlekkenkaart verwijderd worden bij bedrijven waarbij de besmet-status is opgeheven?

Op de zogenaamde vlekkenkaart staan de besmette bedrijven aangemerkt met een stip. Daaromheen is een 5-km zone getrokken waarbinnen een verhoogde kans bestaat op ziektegevallen en de bewoners geïnformeerd worden over de mogelijke gevolgen van de Q-koortsbesmetting op het bedrijf in hun regio. De deskundigen zijn van mening dat het risico voor de volksgezondheid in de omgeving van het bedrijf niet geweken is als het bewuste bedrijf Q-koortsvrij is (bij herhaling negatief in de tankmelkmonitoring, of geruimd en ontsmet). Het bedrijf kan wel worden verwijderd van de normlijst en als stip worden verwijderd van de geografische kaart met Q-koortsbesmettingen, echter de 5 km zone op de vlekkenkaart dient voorlopig te worden gehandhaafd na het opheffen van de besmetstatus. Hierbij is het van belang dat incidentele werknemers, tijdelijke krachten en andere dienstverleners voor werkzaamheden op en rond een bedrijf met een (recente) Q-koortshistorie vooraf hierover worden geïnformeerd en weten hoe veilig te werken, ook in die gevallen wanneer een bedrijf inmiddels Q-koortsvrij is. Afhankelijk van het verdere verloop van de humane epidemie en nader inzicht in transmissie, hopen wij u hierover later nader te kunnen adviseren.

Tenslotte wil ik benadrukken dat het voor het afbouwen van maatregelen, zoals hierboven toegelicht, een essentiële voorwaarde is, om de vaccinatiecampagne voor alle in de maatregelen benoemde groepen dieren tijdig (voor de dracht) en volledig (2 primaire vaccinaties of een revaccinatie na een primaire serie) voor 1 juni 2010 uit te voeren. Nieuwe gegevens uit onderzoek of uit de epidemiologie kunnen een heroverweging over de afbouw van maatregelen noodzakelijk maken. Betrokken partijen zullen het beloop van de epidemie bij mens en dier en aanvullende bevindingen uit onderzoek nauwlettend blijven volgen. Afhankelijk van nieuwe bevindingen ben ik voornemens uiterlijk eind mei opnieuw een deskundigenberaad te beleggen.

Hoogachtend,

Prof.dr. R.A. Coutinho
Directeur Centrum Infectieziektebestrijding